

12 juli 2020, Vilnius, Litouwen

Fragmantvertaling in het Litouws door Birutė Avižiniene

Arthur Japin, *Kolja*, uitgeverij De Arbeiderspers, 2017, blz. 30 t/m 45. (Hoofdstuk II en begin van het hoofdstuk III)

Ištrauka iš Arthur Japin romano *Kolia*, De Arbeiderspers, 2017, p. 30–45.

2.

MODESTO UŽRAŠAI
(IŠ I SAŠIUVINIO, 1875)

*Grankinas, Ukraina
1875 m. gruodžio 12 d.*

Mačiau berniuką. Lengva nebus.

Jo pasaulis mažas ir baugus. Čia jis vienas ir nenori nieko įsileisti. Smulkiusi menkniekiai jį gąsdina. Negali būti nė kalbos apie prisilietimą. Vengia bet kokio bendravimo. Tarytum aplinkinių artuma jam būtų skausminga.

Jis negirdi, nekalba; juolab neskaito ir nerašo. Neturi nė menkiausio supratimo apie kalbą.

Kaip šunelis tupi savo kambario kampe ant senos skepetos. Aplinkui mėtosi keli mediniai kareivėliai, bet, regis, jo nedomina.

Vieną kareivuką jis laikė rankoje aukštyn kojomis. Žaislu bilsnojo sau į krūtinę, bet šis mechaniškas judesys, nuolatinis figūrėlės raudona uniforma trinkčiojimas į krūtinę, nerodė jausmo, neperteikė prasmės.

Jis liesas, sako, nevalgus, todėl savo beveik aštuonmečio amžiui atrodo mažas. Jo žvilgsnis liūdnas, veido bruožai rimti. Visa jo išvaizda vargana. Nors kambarys šiltas ir sausas, berniukas atrodo kaip sulytas. Viskas tarsi nutįsę: jo akys, lūpų kampučiai, plaukai. Tai tik didina įspūdį, jog jis svetimas savo turtingai ir spalvingai aplinkai. Konradžiai pasiturintys. Berniukui nieko nestinga, bet vaikas nuo visko pastiręs, tarsi nežinotų, ką veikti su daiktais ir žmonėmis. Labiausiai jis panašus į bjaurų naktinį gyvį, atsitiktinai įslinkusį vidun, padarą, kuris šviesoje blaškosi nežinodamas, kaip ištrūkti.

Vos išgirdęs, kad į jo kambarį kažkas įėjo, jis nustėro, tarsi laukdamas puolimo. Nepažvelgė į mane, spoksojo sienon, nors akivaizdžiai sekė mane akies krašteliu.

Labiausiai stengiausi nelįsti jam į akis. Nebuvo kur skubėti, mat buvau liepęs nors valandą mudviejų netrukdyti. Neturėjau plano, nes nė nenučiuokiau, ką rasiu. Man pasakojo, kad jo nuotaikos svyruoja, bet dabar berniukas atrodė ramus.

Pirmiausia priėjau prie lango ir valandėlę žiūrėjau į laukus, tarsi jie mane domintų labiau nei vaikas. Dirvos buvo plikos ir sušalusios. Alkanos varnos būriu sekiojo dvaro reikalų tvarkytoją, šis tolumoje traukė pūdymais ant žirgo, prieky savęs pasisodinęs mažą dukrelę, abiem rankytėm įsikibusią į balną.

Žvilgsniu sekiau jų kelionę dirvonu ir po minutėlės pastebėjau, kad ir berniukas daro tą patį. Jis buvo pakilęs ant kelių, norėdamas matyti virš palangės.

Atrodė, berniuko kūnas juda drauge su paukščiais: jiems kylant, ir jis pasistiebdavo aukštyn, o neriant žemyn susmukdavo atgal ant kulnų.

Jo akivaizdoje jaučiuosi apgavikas, tarsi būčiau čia atvažiavęs su nedorais ketinimais. Tiesiog absurdiška manyti, kad sugebėsiu. Taip, sugebu išlaikyti būrelio studentų dėmesį per paskaitą, ir tai su vargu, bet čia – be jokios patirties?

Prakeiktas man šį darbą įpiršęs Petia. Gal vyresniam broliui ir dera pastūmėti jaunėlį teisingu keliu, bet mano ateitis Sankt Peterburge nebuvo jau tokia tamsi. Baigęs studijas tinginiavau, gyvenau ne pagal išgales, iššvaisčiau šimtus rublių, bet kam, apsimetant, kad viskas mano labui, mane bausti užkraunant darbą, prilygstantį Heraklio žygdarbiui!

Už viską turėčiau dėkoti vienam iš Petios bendramokslų Borisui Brovcinui, Konradžių bičiuliui. Tai jis vieną vakarą pasakė turįs man puikų auklėtojo darbelį. Kaip gi kitaip! Tarytum nebūtų paprastesnio būdo pragyventi. Tik tiek, kad čia dirbdamas tikiuosi turėti užtekinai laisvo laiko rašymui, antraip nebūčiau čia nė kojos kėlęs.

Beviltiška, o dar taip toli nuo bet kokios civilizacijos!

Grankino dvaras gražus, ypač šiems kraštams, bet Aleksandrovka – nykus kaimas, o niūresnės provincijos už Jekaterinoslavą niekur nerasi. Visą Novomoskovsko regioną būtų galima pasitelkti „Vargas – ne gėda“ dekoracijoms.

Iš lėto nusirengiau švarką, atsisagsčiau liemenę ir atsiraitojau rankoves, tarytum jo kambaryje jausčiausi tarsi namie.

Po ketvirčio valandos pastebėjau, kad mano abejingumas berniukui nepatinka. Matyt, pripratęs būti dėmesio centre kaip vargšelis nuskriaustasis, kuriuo visi rūpinasi, jis pradėjo ieškoti mano dėmesio, iš pradžių vos pastebimai. Jis atsistojo, beveik prisiliesdamas praėjo pro mane, pasiėmė

piešimo sąsiuvinį ir pieštukų, atsisėdo ant aukštos kėdės prie suolo ir pradėjo piešti. Visa tai darydamas su savimi tempė seną skepetą.

Apie skepetą man jau pasakojo, vaikas be jos negali. Šia paklodėle jį užklodavo lopšyje. Net dabar, kai medžiagoje pilna skylių, skudurą išskalbti iš jo atima su vargu. Piešdamas skepetą laisvąja ranka jis laikė prispaudęs prie skruosto.

Nusprendžiau visiškai nesidomėti jo piešiniu. Būtų buvę lengviau pereiti į isteriją, kuria suaugusieji paprastai pasitinka vaikų keverzones, bet kažkas man sakė, jog su sąžiningumu nukeliausim toliau.

Berنيukui atsibodus laukti, jis kažką numetė. Nepakėliau. Tada per kambarį jis sviedė popieriaus gniužulą, dar vieną paleido į mane, paskui šį atskriejęs trintukas pataikė man pakaušiu.

Užuot supykęs, jį nustebinau, – nuostabą pastebėjau pirmiausia, – atsisėdamas ant grindų, jo teritorijoje. Nuo aukštos kėdės dabar jis žiūrėjo į mane iš aukšto. Regis, jį sudomino pasikeitę vaidmenys. Žvilgčiodamas į mane didelėmis akimis, dantimis sukandęs liežuvį, jis kažką piešė.

– Ar čia aš? – paklausiau.

Jis šiek tiek pagalvojo ir suklykė, taip nežmoniškai, kad vos sugebėjau pavaizduoti ramų.

Tada abu tęsėm, ką pradėję. Aš pirmyn atgal čiaučėjau ant lentų, o jis piešė, kol galiausiai nušoko ant grindų, ištiesė savo paklodėlę ir atsisėdo prie kareivėlių.

Pamaniau, kad gal dabar galėsiu su juo pažaisti, bet kad ir ką bandžiau, jis visiškai paniro į savo vaikišką pasaulį ir, regis, manęs nebematė.

Čia padėtų ne mokytojas, bet gydytojas. Šis vaikas pernelyg toli. Jam reikia ne į mokyklą, o į internatą. Negaliu meluoti jo tėvams ir sau pačiam tarsi išmanyčiau, kaip tokiam žmogui padėti.

Kai mano valanda su berniuku baigėsi, į vidų įėjo Sofija Aleksandrovna, panelė Jeršova, jo guvernantė. Jai iš paskos tarnaitė atnešė berniuko pietus. Maistą moliniame dubenėlyje pastatė prieš vaiką ant grindų.

– Koks čia sumanymas? – paklausiau.

– Jis turi viską suvalgyti, – atsakė panelė Jeršova. – Kasdien to tikimės, bet jis retai suvalgo viską. Dabar ir tarp valgymų pasiūlau jam gardų kąsnelį. Neturėčiau, suprantu, bet taip jis bent dar labiau nesulys.

Berنيukas prisitraukė prie savęs dubenėlį ir pauostė valgį.

– Kodėl jis nesėda prie stalo su kitais?

– Mes taip įpratę. – Guvernantė pasisuko išeiti. – Kol mes čia stovim ir žiūrim, jis tikrai nevalgys.

Mudu pietausim drauge su poniu Konradi, ji jau laukia mūsų.

Pasisukau eiti paskui guvernantę, bet prie durų atsigrėžiau. Kaip ir man tik įėjus, berniukas sėdėjo nusigrėžęs, žvilgsnį įsmeigęs į sieną.

– Ar einat? – panelė Jeršova paėmė mane už parankės. – Kai tik išeisim, jis nurims.

– Nejau jis su niekuo nesijaučia gerai?

– Patikėkit, taip geriausia. Kolia nesupranta mūsų pasaulio. Jam geriau likti savajame.

Labiausiai norėjau išeiti, atsiprašyti šeimos ir sėsti į artimiausią į apgyvendintą pasaulį vežantį traukinį, bet negalėjau.

Grižau į kambarį ir atėmiau iš berniuko jo valgį.

Pirmą kartą jis į mane iš tiesų pažiūrėjo. Jo akys nušvito, vienodai nustebusios ir pasipiktinusios. Po akimirkos jos spjaudė ugnį.

Jis norėjo atgauti dubenėlį, bet laikiau jį taip, kad vaikas nepasiektų. Kai antrą kartą pabandė jį pagriebti, jam pavyko sučiupti iš dubenėlio kyšantį šaukštą.

Berniukas trenkė man šaukštu, dar ir smarkiai, du kartus į ranką, trečią – į galvą. Kai ištraukiau jam iš rankos ginklą, jis paleido gerklę, bet nerodžiau jokio gailėsčio, suėmiau jį už rankos ir timptelėjau paskui save. Ištempiau jį iš kambario, iš saugaus pasaulio, į koridorių, nuo laiptų, į valgomąjį.

Alina Ivanovna Konradi, jo motina, taip išsigando, kad pašokdama nuo stalo parvertė kėdę.

– Kas davė tokius nurodymus?

– Niekas, poniu, – atsakė guvernantė. – Tai pono Čaikovskio mintis.

Aš pats buvau pernelyg užsiėmęs grumtynėmis su berniuku, kad pats paaiškinčiau savo sumanymą. Turėjau laikyti jį atstu už apykaklės, nes tas vis bandė įspirti man į koją.

– Na, pone, turiu pasakyti, kad savo Koliai mintyse turėjome kai ką kitą!

– Suprantu jus, poniu.

Berniukas timptelėjo staltiesę, apgriuvo žvakė, ant grindų nuriedėjo stiklinė.

– Į mane buvo kreiptasi dėl revoliucingo gydymo, paskutinio išsigelbėjimo, netradicinio...

Pastatyti Alinos Ivanovnos kėdę atbėgusiai šeimininkei paliečiau padengti stalą ir berniukui.

– ...bet pagalvojau: prieš išbandant neįprastus būdus, būtų gerai iš pradžių atkurti normalią padėtį.

Pasodinau Kolią ant kėdės. Jis nužvelgė stalą ir ėmė žiūrėti, iš dalies nepasitikėdamas, iš dalies susidomėjęs, į sidabrinčius įrankius prieš jį dedančią tarnaitę.

– Bet kokiuose kituose namuose normalu visiems sėstis prie stalo, bet deja, Modestai, pas mus tai jau labai ilgai nebevyksta.

– Juo geriau. – Išskleidžiau servetėlę ir atsisėdau. – Tokiu atveju mano būdas tikrai revoliucingas.

Visų paprasčiau į vaiką kreipti kuo mažiau dėmesio, valgyti kaip įprasta ir bandyti bendrauti kaip visada.

Kai tik Kolia pastebėjo, kad visi susėdo, jis nurimo ir, kaip paprastai, užsisiklėdė savyje.

Kolios kurtumas įgimtas ir nepagydomas. Jo klausomieji kaulėliai nepataisomai deformuoti.

Kai berniuko tėvas, agronomas ir stambus žemvaldys Hermanas Konradi, netrukus po sūnaus gimimo suvokė, jog šis visiškai negirdi, žmona iš pradžių nenorėjo tuo patikėti. Kūdikis reagavo į jos žodelius, taip, net į jos kvėpavimą. Kai blogą naujieną patvirtino ir gydytojas, ji nenusileido: mažasis Nikolajus juokdavosi motinai suburzgus, pažvelgdavo į ją net ir tada, kai ši leisdavo įvairius garsus prisidengusi lūpas ranka.

Daug mėnesių Alina Ivanovna ignoravo Kolios kurtumo ženklus ir kreipė dėmesį į mažiausias detales, galinčias patvirtinti, jog mažylis visgi atpažįsta jos balsą.

Kai nepaneigiamai buvo patvirtinta, jog ji pagimdė kurčnebylį, ji pasidavė. Nusivylusi susirgo ir ilgas savaites praleido lovoje. Kai užtektinai atsigavo, kad atiduotų susikaupusią meilę, ir pati sūpuotų žinduklį, paaiškėjo, kad Kolią pasiekti sunkiau nei anksčiau. Paėmus vaiką ant rankų, šis pravirkdavo, tarytum būtų supratęs, jog yra motinos ligos priežastis.

– Negalvokite, kad nebandėme, – po akimirkos pridūrė Kolios motina, – jo sodinti prie stalo esant svečiams, bet liovėmės tai darę.

– Ar jau ilgai?

– Tai neįmanoma, suprantat, per sunku tiek svečiams, tiek mums. Nesvarbu, kaip su juo besielgtum – kaip su išskirtiniu ar kaip su bet kuo kitu, jis pastebi, kad tau sunku. Pirmu atveju skriaudi save, nes situacija nekasdienė, antru atveju – jį, nes gaila, jei jis ko nors nesugeba. Svečiai, o labiausiai – jis pats pernelyg jaudinasi. Turite suprasti: žmones jis skaito kaip mes knygą. Nuo jo nieko nepaslėpsi.

– Ar dėl šios priežasties žiemomis laikote jį čia, Grankine, ir nesivežate į Maskvą?

– Ramybė jam į naudą.

– Kaip ir, savaime suprantama, jums.

Ji nepritariamai pažvelgė į mane.

– Nėra taip, kaip galvojate, aš jo nesigėdiju. Mieliausiai visada turėčiau jį šalia, visada vežiočiausi drauge, kaip daro kitos motinos, ir išdidžiai pasauliui rodyčiau savo pagimdytą gyvybę. – Ji pažvelgė į Kolią ir guvernantę kitoje stalo pusėje. – Bet kartais sielvartas per didelis, pone Čaikovski. Kad man apie tai diena iš dienos primintų...

– Jei norite, kad jūsų sūnus vieną dieną normaliai gyventų... Kaip galite tikėtis iš Kolios, kad jis bus kaip aplinkiniai, jei jis su jais nesusiduria? Jei jis niekada nebūna su kitais žmonėmis, net su jumis nesėdi prie stalo?

– Jis nebus kaip kiti. – Griežta mina motina padėjo savo įrankius ant stalo. – Šis lūkestis nerealus. Jau seniai su tuo susitaikiau. Patariu ir jums pasielgti taip pat.

– Bet ar ne to siekiame? Ar ne dėl to mane pasamdėte? Kad vieną dieną jis galėtų kaip įmanoma normaliau gyventi visuomenėje?

– Kaip įmanoma normaliau... – pakartojo ji su panieka: – Ką tai reiškia, Modestai? Jei kas nors gimsta kitoks, ar turime jį bet kokia kaina priversti jį būti tokį, kaip mes?

– Gal dėl jo laimės. Kad užbėgtume už akių jo vienatvei.

– Normos... – Alina Ivanovna be gailesčio žvelgė kiaurai mane. – Sakykit, ar jums pačiam buvo naudos iš to, kad gyvenime elgėtės taip, tarsi būtumėte toks, kaip visi?

Nutilau. Pajutau, kad raustu.

– Aš nenoriu, – tęsė Kolios motina, – kad jį laikytų kvailiu. Mes negyvensim amžinai, ir vieną dieną viskas čia priklausys jam. Norėdamas valdyti ūkius kaip šis, jis turės gebėti vadovauti ir nurodinėti. Kadangi jam tai niekada nepavyks žodžiu, mažų mažiausiai jis turi išmokti skaityti ir rašyti. Čia ir dedame savo viltis į jus. Iki šiol nė vienas žmogus jo neišmokė nė žodelio.

Berniukas suniurzgė.

Visi sužiuro į jį.

– Niekio tokio, – nusijuokė šalia vaiko sėdinti panelė Jeršova. – Nors ne, tai kaip tik ypatinga. – Ji švytėdama paglostė berniuko plaukus. – Jis išvalgė visą lėkštę. Be pagalbos, be raginimų, ponias. Jis pats savo noru viską suvalgė, viską, o dabar prašo dar.

Po pietų pakalbėjau su Konradžių sekretoriumi, kuris man paaiškino, jog jokia mokykla nenori priimti berniuko. Ponas dar aplankęs ir kelis internatus, kuriuose gyvena ir mokosi sunkiai auklėjami vaikai, bet ten radęs siaubingas sąlygas, viduramžiškas, neretai nehigieniškas, be to, įstaigose dažnai kartu ugdomi vaikai su kūno ir proto negalia. Dėl to tėvai galų gale nusprendę mažąjį Nikolajų apskritai pasilikti namie.

Su manimi ne iš karto pasirašys man pasiūlytos tarnybos darbo sutartį. Kadangi atsidūriau čia pasitikint išskirtinai Boriso Brovcino ir mano brolio rekomendacijomis, ir neturiu patirties mokant vaikus su negalia, iš pradžių turiu įrodyti savo tinkamumą. Sąžininga. Ir man taip geriau, nes ir pats galėsiu bet kada pasitraukti. O tuo tarpu gaunu atlyginimą ir sumokamos visos mano išlaidos, tik dar be abipusių įsipareigojimų.

Ir Hugentoblerio metodą, į kurį buvau įsigilinęs ruošdamasis šiandienai, čia vertina atsargiai. Man pasiūlė kitais metais pačiam su berniuku nuvykti į Lioną ir ten iš pirmų lūpų iš gydytojo sužinoti, ar Koliai dar yra vilties.

Alina Ivanovna Konradi norėjo man šį tą parodyti – savo nėrinius.

– Nuo mažų dienų ji žavi vašelio judėjimas, – tarė ji. – Atsirandantys raštai... Šiomis akimirkomis mudu su Kolia esame neatskiriama kartu.

Į rankas ji paėmė dabar neriamą takelį. Su rankdarbiu nuėjom į berniuko kambarį, kur ant grindų sėdintis vaikas buvo paskendęs savo pasaulyje.

Motina atsisėdo, berniukui visai nekreipiant į ją dėmesio. Ji išsiėmė vašelius, ant kėdės šalia savęs pasidėjo medvilninių siūlų kamuoliuką, apvijo siūlu savo mažąjį pirštelį ir pradėjo nerti. Ir iš tiesų, po trumpos akimirkos berniukas priėjo prie jos, tarsi būtų suviliotas greitų jos pirštų judesių. Vaikas sėdėjo jai prie kojų, ant kelių padėjęs smakrą, ir atidžiai stebėjo, kaip motinos rankose pildosi nėrinio raštas.

– Jei suklystu, jis pamato greičiau nei aš pati. Spėju, nėrinį jis atpažįsta gamtos formas. Panašiai jis žiūri į lapo gysleles, valandų valandas gali tyrinėti voro siūlelio linijas voratinklyje, vandens ratilus tvenkinyje.

Ji atsistojo ir atsivertė eskizų sąsiuvinį. Berniukas buvo lapas po lapo perpiešęs ten nėrinio raštus.

– Ir visa tai jis daro iš galvos! – pirmą kartą jos žodžiuose pajutau motinišką pasididžiavimą. – Jis neperpiešia mano rankdarbių, ne, kiekvieną mažiausią liniją, kiekvieną siuvinėjimo kryželį ant

popieriaus jis perkelia iš atminties. Ir be jokių klaidų: tai vengriškas *Csetneki* nėrinys. Šis – *Cluny*. O šis – *Broderie anglaise*.

Ji išnėrė eilutę ir sustojo, kad galėtų paglostyti sūnui galvą.

– Tai mūsų kalba, ar ne, vaikine? Kilpelėmis ir stulpeliais – štai kaip kalbi su mama.

Ką tik grįžus į savo kambarį mane užplūdo melancholija. Negaliu paaiškinti kodėl. Tarytum atsisveikinu. Bent jau su savo mielu gyvenimėliu be rūpesčių. Niekada nebuvo atsakingas už kieno nors kito gyvenimą, tik savąjį. Ir tai man ne visuomet paprastai pavykdavo.

Viena vertus, džiaugiuosi ant pečių prisiimama našta, galėsiu iš tiesų pakeisti kito žmogaus gyvenimą, antra vertus, liūdžiu dėl laisvės, kurią turėsiu pamiršti. Be to, kaip drąsiai šių namų šeimininkams pažadėjau tai, ko jokiais būdais negalėsiu ištesėti.

Šiaip ar taip, šiame sąsiuvinyje viską surašysiu. Jei nepavyks, pasimokysiu iš savo klaidų, jei pavyks, – gal kitam žmogui užrašai pravers. Gal galėsiu lengviau surikiuoti savo mintis, be to, žengsiu žingsnį tikro rašymo link. Iki tol mankštinsiu savo rašiklį kaip imtynininkas treniruoja raumenis. Taigi nuo šiol į šią vietą, į šį sąsiuvinį, suguls viskas, kas susiję su Kolia ir jo naujuoju mokytoju.

Po pietų užsidariau su vaiku dar vieną valandą. Viskas praėjo kaip ir anksčiau, išskyrus tai, kad iš karto įsitaisiau prie jo ant grindų.

Berniukas sukryžiaavęs kojas sėdėjo priešais židinį. Užhipnotizuotas liepsnų, žiūrėjo į jį, tarsi sėdėtų prieš dioramą. Retkarčiais jis rimta mina pažarstydavo ugnį.

Niekada anksčiau nebuvo matęs, kad kas nors taip rimtai kurstyty ugnį.

Buvau atsinešęs knygą, ir atsisėdęs skaitinėjau, apsimesdamas, kad mudviejų buvimas drauge yra savaime suprantamas dalykas. Po valandėlės berniukas priėjo prie manęs ir paėmė knygą. Atidaviau ją. Jis atsivertė knygą, pavartė, ne daugiau. Paėmiau knygą atgal ir pradėjau garsiai skaityti; nors kurčiajam tai neturi prasmės, bet man nešovė jokia kita mintis.

Prašiau Dievo, kad tik kas nors mūsų neužtikty, nes tada – mano elgesys buvo pernelyg idiotiškas – savo naują darbą būčiau regėjęs kaip ausis be veidrodžio.

Nustebau pamatęs, kad mano mokiniui skaitymas patinka. Jis pasielgė visiškai taip pat, kaip būtų padaręs girdintis vaikas – atropojo prie manęs. Tad skaičiau toliau.

Kaip negyva sėkla į sušalusią žemę krito žodžiai, sakinyš po sakinio, bet ir toliau garsiai skaičiau, rimtai, tarsi jis būtų galėjęs mane suprasti. Pirštu braukiau per eilutes ir rodžiau jam raides, tarytum jis būtų mokėjęs skaityti. Nežinau, ką tai reiškia, bet mums abiem patiko.

Galų gale mudu perskaitėme – kaip kitaip galėčiau tai įvardinti? – du knygos skyrius.

Po gero puslapio jis priglaudė galvą man prie nugaros. Manau, tam, kad pajustų mano balso virpesius.

3

Sofronovas jau buvo užgesinęs krosnis, bet bute, kuriame buvo pašarvotas velionis, ir toliau vis šilo. Buvo ne tik nuogaštaujama, kad šiluma paspartins palaikų irimą, keli ilgai pralaukę įvairiausių emocijų apimti žmonės sublogavo.

Grūstis Mažojoje Jūros gatvėje pamažu darėsi nepakenčiama. Vos pravėrus duris, laiptus nuo viršaus iki apačios tirštai apspito žmonės. Kilo trintis tarp prasilenkti turinčių kylančių ir besileidžiančių vorų. Kai kurie, dar turintys atsisveikinti, kaltino ką tik tai padariusius, esą šie savo šniurkščiojimu pernelyg ilgai visus užlaikė.

Gėlės ir vainikai nebetilpo vidun. Gatvėje išdygo nedidelis darželis iš kukmedžių ir eglių šakų bei kitų brangų mums amžinybę primenančių žalumynų. Viduje tvyrojo toks stiprus rožių ir kalijų kvapas, kad mane užklupo čiaudulio priepuolis.

Piotras Ilijičius Čaikovskis per šį laiką iš mažojo kambario, kuriame numirė, buvo perkeltas į kampinę svetainę. Iš šios patalpos buvo išnešti visi baldai, išskyrus žvakides, kurių žvilgantį varį dabar slėpė juodas krepinis popierius.

Patogią sofą kompozitorius turėjo iškeisti į kietą, žemą blizgiu baltu satinu užtiestą katafalką, ant kurio ir buvo paguldytas su juodu kostiumu. Velionis buvo užklotas perregimu užklotu, atidengtas tik veidas.

Palyginimui už velionio galvos buvo padėta didelė fotografija. Šalia ant taburetės sėdėjo matrona, ant kelių laikydama karbolio rūgštis ir kempinę, kuria kas penkiolika minučių vilgydavo mirusiojo lūpas ir nosį. Piotro barzdą ir ūsus skystis nudažė rožine spalva, šalia kurios jo oda atrodė dar blyškesnė, beveik perregima, ir priminė niūrų ir seną Koščėjaus Nemirtingojo veidą.

– Kad ir koks buvo jo paskutinis noras, – kalbėjo Modestas, – ne aš ūmai nusprendžiau, kad nebegalime matytis.

Mes buvome pasitraukę į gretimą – jo – kambarį. Ir šis buvo mažas ir menkai apstatytas. Siaura lova pasieniui, mažas rašomasis stalas, ant žemės sukrautų rankraščių šūsnis: jo pjesės, korektūra, libretų publikacijos; lentyna su senomis knygomis ir aptrintais sąsiuviniais, odinis skaitymo fotelis su šalia pastatytu senu kelioniniu lagaminu, tarnaujančiu kaip pristumiamas stalelis.

– Kai dėl manęs, – tęsė jis, – tarp mudviejų viskas būtų likę taip pat. Kaip buvo nuo pačių pradžių. Viso to niekada nenorėjau. Tad nežinau, ką dabar galėčiau padaryti. Ko gi iš manęs nori? Tai tu su manim išsiskyrei, ne atvirkščiai.

– Todėl aš pas tave ir atvažiavau, ne priešingai.

– Bet jei mano brolis nebūtų tau parašęs...

– Jis parašė.

– Pats niekada gyvenime nebūtum atėjęs.

– Bet aš čia.

Modestas nutilo ir apsidairė po kambarį.

Ant sienos kabėjo *Acquedotti Neroniani* graviūra, mūsų parsivežta iš Romos. Vietoj lempos gaubto tarnavo ištapyta kupranugario pūslė, kurią Modestui nupirkau Tbilisyje; raudonos marokietiškos odos korespondencijos aplanką buvome iškapstę krantinėje prie Viduržemio jūros. Matėsi nutrintas puošnus auksinis jo kraštelis. Mums jį pardavęs alžyrietis jūreivis užsispyrusia mina, išryškėjusia man pabandžius derėtis, ir dabar šmėstelėjo prieš akis.

– Ir esi įsitikinęs, – paklausė jis, – kad Petia tau parašė ketvirtadienį?

– Ar tai svarbu?

– Labai.